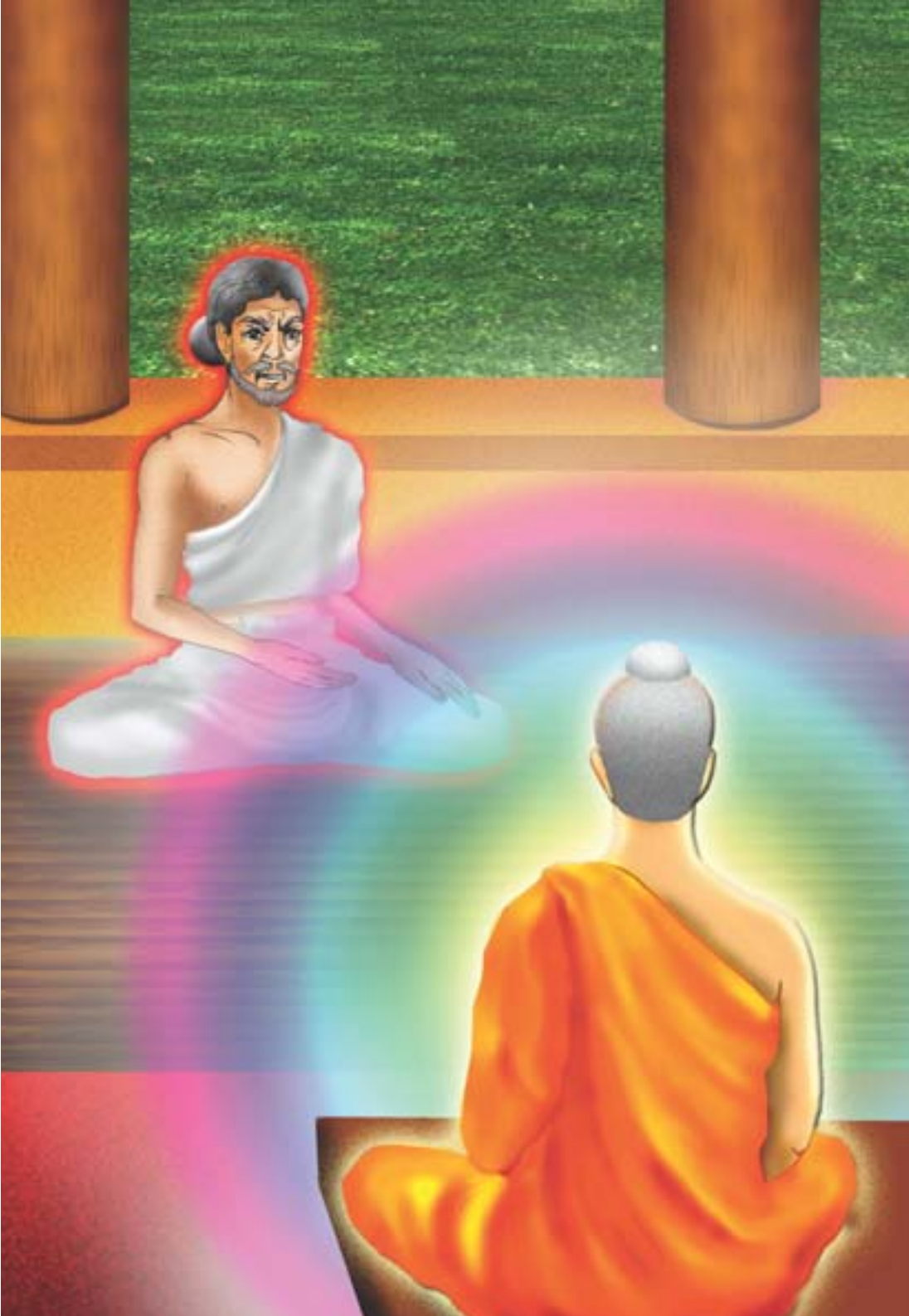


๑๒



การตั้งตนไว้ชอบ

มารดาบิดา ก็หรือญาติเหล่าอื่น
พึงทำเหตุนั้นให้ไม่ได้ จิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบ
พึงทำผู้นั้นให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้นได้





การตั้งตนไว้ชอบ

๑๐๓

ทุกคนในโลกต่างมีเวลาเท่าเทียมกัน คือวันหนึ่งมี ๒๔ ชั่วโมงเท่ากัน ต่างกันที่ว่าใครจะใช้เวลานั้น ให้มีคุณค่ามากน้อย กว่ากันเท่านั้น ทุกชีวิตที่เกิดมานี้ ย่อมมีสิทธิ์ที่จะใช้เวลานั้นทำ อะไรก็ได้ แต่เราไม่สามารถที่จะทวงคืนกลับมาได้ เวลาผ่านไป อย่างรวดเร็ว ผ่านแล้วผ่านไปเลย เหมือนคำกล่าวที่ว่า “เวลา และวารีไม่เคยคอยใคร” จะผ่านไปตามกาลเวลาอย่างสม่ำเสมอ โดยที่เราไม่จำเป็นต้องไปเร่ง เวลานั้นไม่ได้ผ่านไปเปล่า ยังนำ ความเสื่อมความชรามาให้กับเรา ในที่สุดก็มีความตายรออยู่ เบื้องหน้า การที่บุคคลใดรู้สึกเวลาผ่านไปเร็วหรือช้าขึ้น ขึ้น อยู่กับความตั้งใจที่จะใช้เวลาให้มีคุณค่าต่างกันมากน้อยเพียงไร ถ้าตั้งใจมากและรู้คุณค่าของเวลา จะรู้สึกว่า เวลาผ่านไปเร็ว เหลือเกิน ไม่ทันไรก็หมดไปวันหนึ่งแล้ว แต่ถ้าไม่คิดที่จะทำอะไร ก็ารู้สึกว่าวันเวลานั้นช่างยาวนาน นี่เป็นความคิดของคนพาล ผู้เป็นโมฆบุรุษ เมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา เราต้องดำเนินตามปฏิปทาของบัณฑิตในกาลก่อน ที่ได้ทำเป็น แบบอย่างที่ดีไว้แล้ว ด้วยการขวนขวายในการสั่งสมบุญบารมี ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา

มีวาระพระบาลีที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเป็นพระคาถา ไว้ในธรรมบทว่า



การตั้งตนไว้ชอบ

๑๐๘

“น ต่ มาตา ปิตา กยิรา อญเฆ วา ปน ฆาตกา
สมฺมาปณฺหิตํ จิตตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร

มารดาบิดา ก็หรือญาติเหล่าอื่น พึงทำเหตุนั้นให้ไม่ได้
จิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบ พึงทำผู้นั้นให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้นได้”

แม้บางคนเกิดในตระกูลที่เป็นลัทธิมาตัญญู มีศีลมีธรรม ถึงพร้อมด้วยศรัทธา รักในการทำทาน แต่เขากลับมีความคิดตระหนี่เสียดายทรัพย์ นอกจากไม่ให้ใครแล้ว ยังคิดอยากได้ของผู้อื่นอีก มีความเห็นผิดคิดว่าบุญบาปไม่มีจริง โลกนี้โลกหน้าไม่มี ตายแล้วสูญ พ่อแม่ไม่มีคุณ ดังนั้นเป็นต้น จิตของบุคคลที่ตั้งไว้ผิดเช่นนี้ ย่อมนำความทุกข์มาให้โดยส่วนเดียว ยิ่งกว่าความทุกข์ที่พวกโจรมาปล้นทรัพย์ หรือถูกเขาทำร้ายจนเสียชีวิต เพราะการถูกเบียดเบียนจากบุคคลเหล่านั้นเป็นทุกข์แต่ในภพชาตินี้เท่านั้น ซึ่งความทุกข์ทรมาณนั้น เทียบไม่ได้กับความทุกข์ที่เกิดจากจิตที่ตั้งไว้ผิด เพราะจิตที่ตั้งไว้ผิดย่อมทำให้คำพูด และการกระทำผิดไปด้วย ทำให้ได้รับผลจากการที่ตั้งจิตไว้ผิดในภพชาตินี้ทันที ในที่สุดต้องไปทุกข์ทรมาณในอบายภูมิทนทุกข์ทรมาณอยู่ในนรกนานแสนนาน และยังไม่รู้ว่าจะหลุดพ้นจากผลกรรมนั้นเมื่อใด

ส่วนจิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบ มีแต่จะอำนวยประโยชน์สุข



การตั้งตนไว้ชอบ

๑๐๕

มาให้ เขาย่อมประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรืองสถานเดียว ไม่มีตกต่ำ จะเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ ตลอดจนมรรคผลนิพพาน ฉะนั้นให้พวกเราทุกคนตั้งจิตของตนไว้ให้ถูกต้อง ดังพราหมณ์ผู้ไม่มีศรัทธา แต่ภายหลังกลับมีศรัทธา ได้ตั้งจิตไว้ถูกต้อง จินสามารถกำจัดกิเลสอาสวะให้หมดสิ้น เป็นพระอรหันต์ในที่สุด ไม่ต้องมาทนทุกข์ทรมานในสังสารวัฏอีกต่อไป เรื่องมีอยู่ว่า

พราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ ภารทวาชะ เป็นมิจฉาทิฎฐิ อาศัยอยู่ในกรุงราชคฤห์ เขาไม่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย หากใครกล่าวเพียงคำว่า “พุทโธ ธัมโม สังโฆ” เขาจะรีบปิดหู จิตใจของเขานั้นแข็งกระด้างเช่นกับตอตะเคียน แต่พราหมณ์ผู้เป็นภริยาชื่อ ธัญยานี ได้บรรลุนิโสดาบัน มีศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ไม่ว่านางจะยืน นั่ง ใ้ หรือจามก็ตาม นางจะเปล่งวาจานอบน้อมถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า ว่า “นโม ตสฺส ภควโต” เสมอ

*วันหนึ่ง พราหมณ์ประสงค์จะเชิญพราหมณ์ ๕๐๐ คน ให้มาบริโภคข้าวมธุปายาสที่มีน้ำน้อย เมื่อคิดดังนั้นจึงกำชับพราหมณ์ว่า “นางผู้เจริญ วันพรุ่งนี้ พราหมณ์ประมาณ ๕๐๐ คน

*มก. ธัญยานีสสูตร เล่ม ๒๕ หน้า ๑๙๕



การตั้งตนไว้ชอบ

๑๑๐

จะมาบริโภคอาหารในเรือนของเรา เธออย่าได้กล่าวคำนอบน้อมถึงสมณะโสนั้นสักวันหนึ่งเถอะนะ ถ้าพวกพราหมณ์ได้ยินคำนอบน้อมนั้นแล้วจะไม่พอใจ เธออย่าได้ทำลายมิตรภาพของฉันทับพราหมณ์นั้นเลย พราหมณ์ตอบว่า “แม้ว่ามิตรภาพของท่านจะถูกตัดขาดจากพราหมณ์เหล่านั้น หรือจะถูกตัดขาดจากเทวดาของท่านก็ตาม ฉันทจะระลึกนึกถึงพระบรมศาสดาของฉันทเท่านั้น หากฉันทไม่กล่าวนอบน้อมถึง จะอยู่ไม่ได้”

พราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็เงื้อมดาบพร้อมกับชูว่า “ถ้าหากพรุ่งนี้เธอกล่าวนอบน้อมสมณะโสนั้น ในขณะที่พวกพราหมณ์นั่งอยู่ ฉันทจะฟันเธอให้ขาดเป็นสองท่อนด้วยดาบเล่มนี้” ปกติธรรมดาอริยสาวิกา ยากที่ใครๆ จะทำให้หวั่นไหวได้ นางจึงกล่าวว่า “พราหมณ์ แม้ท่านจะฟันฉันทให้เป็นท่อนเล็กท่อนน้อย ฉันทก็จะไม่ตัดขาดจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดเลย” เมื่อพราหมณ์นั้นไม่อาจห้ามนางได้ จึงทิ้งดาบแล้วเดินจากไป

วันรุ่งขึ้น ขณะพราหมณ์ทั้งหลายกำลังนั่งบริโภคข้าว-มธุปายาส ซึ่งพราหมณ์ภารทวาชะเองก็ได้นั่งบริโภคอยู่ด้วยนั้น นางพราหมณ์ได้ถือทัฬหีทอง เดินไปหาพราหมณ์ผู้เป็นสามีเพื่อนำข้าวมธุปายาสไปให้ ขณะนั้นเองนางลั่นลัมลงที่กองไม้ที่เขาเก็บไว้ไม่เรียบร้อย ทุกขเวทนาเกิดขึ้นแก่นาง ทันใดนั้นนางได้



การตั้งต้นไว้ชอบ

๑๑๑

ระลึกถึงพระบรมศาสดาด้วยการทำอัญชลีไว้เหนือเศียรน้อมไปทางพระเวสุวัน พลังเปล่งอุทานขึ้น ๓ ครั้งว่า “นโม ตสฺส ภควโธ รหโต สมมาสมพุทฺธสฺส” ในขณะที่พราหมณ์บางพวกกำลังบริโภคน้ำ บางพวกกำลังเริ่มลงมือ บางพวกกำลังวางภัตไว้ต่อหน้า เมื่อพราหมณ์เหล่านั้นได้ยินเสียงอุทานของนาง ประดุจถูกค้อนขนาดเท่าภูเขาสิเนรุกระหน่ำลงบนศีรษะ ประดุจถูกหลาวเจาะรูหูทั้งสองข้าง ต่างพากันโกรธ และต่อว่าพราหมณ์นั้นว่า “พวกเราถูกผู้ที่นับถือสมณะโล้นเชิญให้เข้ามาในเรือนแล้ว” ต่างทิ้งก้อนข้าวในมือ คายก้อนข้าวที่อยู่ในปากทิ้ง และด่าพราหมณ์ต่างๆ นานา แล้วลุกจากไปทันที

แม้พราหมณ์เองก็ด่าพราหมณ์ต่างๆ นานา แต่เพราะความรักในภรรยา ตนจึงไม่อาจทำอะไรได้ ได้แต่กล่าวว่า “เธอเอาแต่สรรเสริญคุณของสมณะโล้นนั้นไปทุกที่ ฉันจักข่มพระศาสดาของเธอด้วยวาตะของฉันเดี๋ยวนี้แหละ” พราหมณ์ได้ออกจากบ้านไปวัดพระเวสุวันด้วยใจที่เดือดดาลงุ่นง่าน เมื่อไปถึงก็ไม่ถวายบังคมพระบรมศาสดา ได้ไปนั่งในที่แห่งหนึ่งแล้วทูลถามปัญหาว่า “บุคคลฆ่าอะไรได้จึงจะนอนเป็นสุข บุคคลฆ่าอะไรได้จึงจะไม่เศร้าโศก สมณโคตม ท่านชอบใจการฆ่าธรรมอะไรว่าเป็นธรรมอันเอก”



การตั้งตนไว้ชอบ

๑๑๒

เมื่อพระบรมศาสดาจะทรงพยากรณ์ปัญหาแก่พราหมณ์นั้น จึงตรัสว่า “บุคคลฆ่าความโกรธได้ ย่อมนอนเป็นสุข เมื่อฆ่าความโกรธได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก พราหมณ์ พระอริยเจ้าทั้งหลาย สรรเสริญการฆ่าความโกรธซึ่งมีรากเป็นพิษมียอดหวาน เพราะว่าบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก” พราหมณ์ฟังเทศนาของพระบรมศาสดาจบลง มีศรัทธาทูลขอบรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระบรมศาสดาในวันนั้น เมื่อท่านบวชได้ไม่นาน ก็สามารถจัดกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระพุทธานุศาสน์

หลังจากนั้นไม่นานนัก อักโกสกภวาทวาชพราหมณ์ผู้เป็นน้องชาย รู้ข่าวว่าพี่ชายของตนได้ฟังธรรมจากพระบรมศาสดาแล้วออกบวช จึงโกรธพระพุทธรองค์มากได้ตามมาบริภาษพระบรมศาสดาด้วยวาจาที่หยาบคาย จนพอใจแล้ว พระพุทธรองค์ก็ทรงแสดงธรรมให้เขาสำนึกจนรู้สิ่งที่ถูกลีงที่ผิด ด้วยการยกอุปมาเรื่องการให้ของเคี้ยวของดื่มเป็นต้นแก่แขก ทรงสอนว่า “ผู้ไม่โกรธ ฝึกฝนตน มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ ย่อมหลุดพ้นเพราะเมื่อมีความรู้ชอบ เป็นผู้สงบคงที่ที่อยู่แล้ว ความโกรธจักมีมาแต่ที่ไหน ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลที่โกรธแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้ลามกกว่าบุคคลนั้น เพราะบุคคลไม่ควรโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธแล้ว เมื่อทำเช่นนี้แล้วย่อมได้ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้โดยยาก ผู้ใด



การตั้งตนไว้ชอบ

๑๑๓

รู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้วเป็นผู้มีสติสงบ ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ประพฤติ
ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่ตนและแก่บุคคลอื่น” หลังจาก
จบพระธรรมเทศนา เขารู้สึกเลื่อมใสในพระบรมศาสดา จึงขอ
บวชและในที่สุดได้บรรลุพระอรหันต์ นอกจากอภิกโกสกภารทวาช
พราหมณ์แล้ว ยังมีน้องชายของท่านอีกสองคน เมื่อเขาทั้งสอง
รู้ว่าพี่ชายทั้งสองออกบวชในสำนักของพระบรมศาสดา จึงพา
กันมาบริภาษพระพุทธรองค์ แต่ครั้งพระพุทธรองค์ทรงพระกรุณา
แนะนำ เขาทั้งสองจึงเกิดศรัทธาออกบวชได้บรรลุเป็นพระ-
อรหันต์เช่นกัน

ดังนั้น การระงับอารมณ์ที่ไม่ดีต่างๆ มีความโกรธเป็นต้น
ตั้งจิตของเราไว้โดยชอบ ในสิ่งที่ถูกที่ควร คือ พระรัตนตรัยภายใน
เราก็จะมีความสุขที่ไม่มีประมาณ เพราะพระรัตนตรัยภายใน
เป็นที่พึ่งให้แก่เราได้ ไม่ว่าเราจะอยู่ในยามใด จะตกทุกข์ได้ยาก
อย่างไร เราก็สามารถพึ่งท่านได้ เพราะฉะนั้นเราต้องตั้งจิตของ
เราไว้ให้ถูกที่ ด้วยการหมั่นประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อให้เข้าถึง
พระรัตนตรัยภายใน

